

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

DOĞU AKDENİZ'DE ENERJİ POLİTİKALARI VE KIBRIS MÜZAKERELERİNE ETKİSİ

Nazlı ÜSTÜN

Araştırma Raporu

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Ocak, 2016
www.kto.org.tr

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	2
2. DOĞU AKDENİZ’DEKİ DOĞALGAZ KAYNAKLARI	2
3. BÖLGE ÜLKELERİNİN POLİTİKALARI.....	3
4. DOĞALGAZ KAYNAKLARININ KIBRIS MÜZAKERELERİNE ETKİSİ	6
5. TÜRKİYE’NİN DOĞU AKDENİZ’DE ENERJİ POLİTİKASI VE KIBRIS	7
6. SONUÇ.....	10
7. KAYNAKÇA.....	11

1. GİRİŞ

Günümüzde siyaset ve ekonomi o kadar birbirinin içine geçmiştir ki, zaman zaman siyaset ekonomiyi, zaman zaman da ekonomi siyaseti yönetir hale gelmiştir. Kıbrıs için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Doğu Akdeniz’de Kıbrıs adası etrafında keşfedilen doğal gaz yatakları, Kıbrıs’ı bölgesel enerji politikalarının bir parçası haline getirmiş ve kronikleşmiş hale gelen “Kıbrıs Sorunu”nun çözülmesine yönelik yürütülen müzakereleri hızlandırıcı etki yapmıştır.

Bu raporda Doğu Akdeniz’de keşfedilen doğalgaz kaynaklarının jeopolitik ve stratejik önemi ile bu kaynakların çıkarılması ve ihtiyaç duyan pazarlara ulaştırılması konusunda bölge ülkelerinin ve küresel güçlerin politikaları üzerinde durulacaktır.

2. DOĞU AKDENİZ’DEKİ DOĞALGAZ KAYNAKLARI

Dünya jeopolitiğinde yüzyıllardır önemli bir konumda bulunan Doğu Akdeniz bölgesi, son dönemde enerji çalışmalarının yoğunlaştığı ve birçok ülkenin dikkatini çeken bir bölge olarak gündeme gelmiştir.

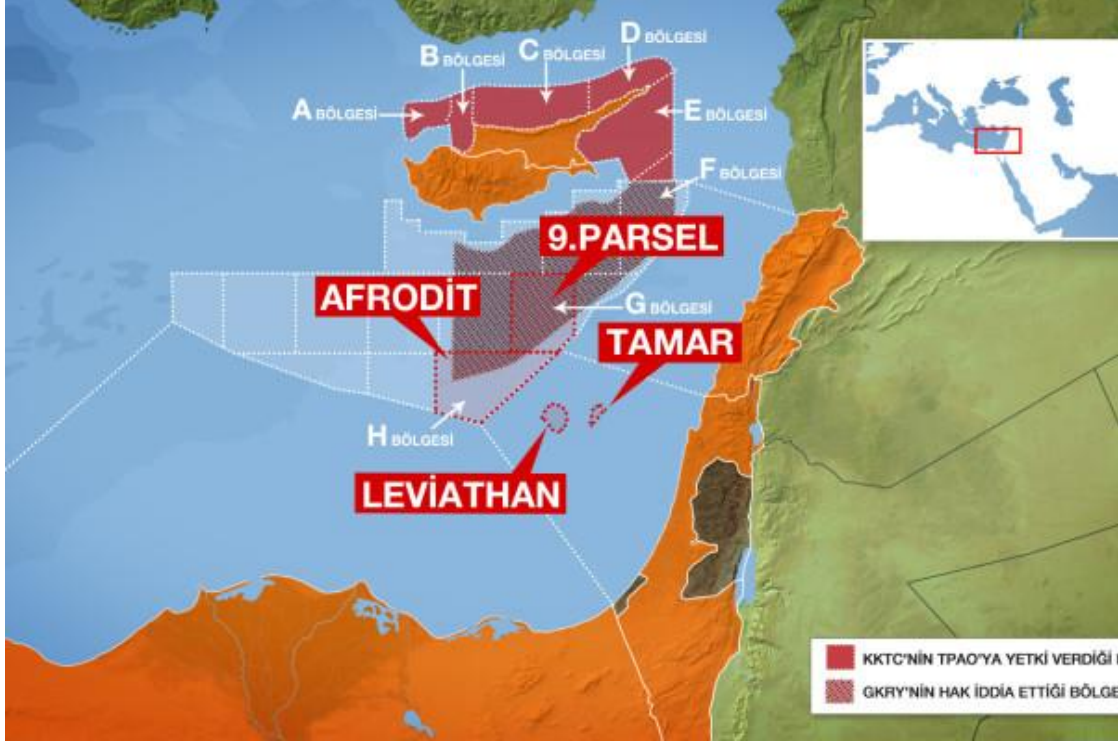
Dünyanın önemli hidrokarbon bölgelerine yakın olan Doğu Akdeniz Bölgesi’nde hidrokarbon aramaları yeni bir olgu değildir. 1960’lı yıllardan bu yana özellikle Suriye, İsrail ve Ürdün’de çeşitli aramalar gerçekleştirilmiş ancak İsrail açıklarında 2000’li yılların başlarında yapılan keşiflere kadar bölgede sadece Suriye gerçek anlamda üretici ülke konumuna gelebilmiştir.

2008 yılında kayda değer miktarda petrol ve doğalgaz yatakları bulunan bölge, enerji transferinde önemli bir kavşak olmanın yanı sıra enerji merkezi olma potansiyeli ile de ortaya çıkmıştır.

Burada var olduğu düşünülen geniş enerji yataklarının ekonomi-politik etkisi, sadece Akdeniz ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda Ortadoğu coğrafyasının dinamiklerini de etkileyecek potansiyele sahiptir. Lübnan, Mısır, Güney Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye de bu giderek karmaşıklaşan Doğu Akdeniz gaz denkleminde yerini almaktadır.

Doğu Akdeniz’in enerji haritası son beş yıl içinde önemli ölçüde değişmiştir. İsrail açıklarındaki doğal gaz keşiflerinin (2009’da Tamar sahası ve 2010’da Leviathan sahası) ardından, Aralık 2011’de Kıbrıs açıklarında bir diğer derin deniz rezervi olduğu saptanmıştır. Afrodit olarak anılan bu sahanın ilk tespitlerde 200 milyar metreküp doğal gaz barındırdığı iddia edilmiş ancak sonraki incelemelerde rezervin 140 milyar metreküp olduğu belirlenmiştir. Beklentilerin altındaki rezerv büyüklüğüne rağmen, Kıbrıs yerel enerji tüketiminin az olması sebebiyle, mevcut gazın tamamı ihraç edilebilecektir.

DOĞU AKDENİZ’DEKİ DOĞAL GAZ REZERVLERİ

Kaynak: Al Jazeera Türk, 01.03.2015

Dünyadaki enerji denkleminde ülkeler bazında doğalgaz rakamları ile karşılaştırılınca bölgenin sınırlı bir öneme sahip olduğu görülmekle birlikte, siyasi gelişmeler buradaki enerjiyi stratejik bir araca dönüştürmektedir. Rusya’nın 44,9 trilyon metreküp, İran’ın 29,6 trilyon metreküp, Katar’ın ise 25,4 trilyon metreküp kanıtlanmış doğalgaz rezervi bulunmaktadır. Buna karşın Doğu Akdeniz’deki aktörlerden İsrail 300 milyar metreküp, Mısır 5,5 milyon varil, Lübnan ise 708 milyar metreküp doğalgaz rezervine sahiptir.

3. BÖLGE ÜLKELERİNİN POLİTİKALARI

Doğu Akdeniz’deki enerji kaynakları ekonomik, askeri ve jeopolitik bakımdan bölge ülkeleri açısından yeni fırsatlar sunarken, bir yandan da yönetilmesi zor riskler yaratmaktadır.

Doğu Akdeniz Bölgesi’ndeki keşifler dünya piyasaları açısından oyun değiştirici olma özelliğine sahip olmamakla birlikte bölgenin ekonomik ve siyasal yeniden yapılanmasında etkin bir rol oynayacağı benzetilmektedir.

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’ne (BMDHS) göre bölgede bulunan doğalgaz yatakları üzerinde kıyı devletleri olan Mısır, Türkiye, Kıbrıs (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti), Lübnan, Suriye, İsrail ve Gazze Şeridi hak sahibidir.

Özellikle “Arap Baharı” sonrasında Doğu Akdeniz’deki enerji üreticisi olan ülkelerde yaşanan siyasi krizler bölgedeki hidrokarbon üretimini ciddi şekilde etkilemiş ve ülkeler arası enerji temelli güç dengelerinin yeniden yapılanmasına neden olmuştur. Bu noktada özellikle Suriye ve Mısır’daki üretimin ciddi şekilde düşmüş ve hatta duraksama noktasına gelmiş olması Doğu Akdeniz’de bahsi geçen doğal gaz keşiflerinin lideri durumundaki İsrail’i yeni bir konuma oturtmuştur. İsrail’i enerji bağımlısı bir ülke olmaktan enerji ihraç eden bir ülke olma durumuna taşıyan bu yeni konum gerek bölgesel enerji dengelerinin değişmesi gerekse özellikle İsrail ve Mısır arasındaki ilişkilerin yeni bir boyuta taşınmasına neden olmuştur.

Bu noktada İsrail’in rolü belirginleşmeye başlamıştır. İsrail’in halen üretimde olan Tamar gaz sahası (tahmini gaz kapasitesi 280 milyar metreküp) ile nihai yatırım kararı bekleyen ve ihracat amaçlı geliştirilmesi öngörülen Leviathan sahası (tahmini gaz kapasitesi 536 milyar metreküp) göze çarpmaktadır. Ayrıca, keşfedilen iki yeni saha var. Tüm bu kaynaklar İsrail’in 200 yıllık gaz ihtiyacını karşılamakla kalmamakta, ihraç imkânı da sunmaktadır.

İsrail 2013’te İsrail doğal gaz ihracatı kararı almış ve mevcut rezervlerinin yüzde 40’ını ihracata ayırmıştır. Bu da bölgedeki jeopolitik yapı açısından yeni bir dönemin başlangıcı anlamına gelmektedir. İhracat kararı alındığı andan itibaren doğal gazı ihraç etmek için tercih edilecek yol ve yöntem bölgede yeniden yapılanmakta olan devletlerarası ilişkilere yeni bir boyut getirmektedir.

İsrail açıklarında ve Kıbrıs adası etrafında yapılan keşiflere rağmen bölgedeki hidrokarbon aramaları halen çok erken safhadadır. Ancak bugün için geliştirilecek olan ihracat rejimi uzun vadede bölgedeki ülkelerin olası yeni keşiflerinin de dünya piyasalarına ulaşabilmesi için oyunun kurallarının oluşturulması açısından belirleyici olacaktır.

İsrail doğal gaz keşifleri gündeme ilk geldiği andan itibaren doğal gazı en hızlı dünya piyasalarına (özellikle Asya piyasalarına) taşıyabilmenin LNG terminalleri ile yapılabileceği tartışılmış ve Mısır’daki atıl durumda olan terminaller gündeme gelmiştir. Ne var ki Sisi öncesi liderlik ile işbirliği yapılması mümkün olmadığı için bu seçenek uzun bir süre gündemden düşmüştür. Kıbrıs Sorunu’nda tikanıklık yaşanmasının yanı sıra İsrail-Türkiye ilişkilerindeki durgunluk uzun vadeli bir çözüm olabilecek Türkiye-İsrail Boru Hattı’nın geliştirilmesini yavaşlatmış ve gelinen aşamada bölgede olası başka keşiflere bağımlı hale getirerek bu seçeneğin zamana yayılmasına neden olmuştur. Mısır’daki Mayıs 2014 seçimleri sonrasında yaşanan liderlik değişimi uzun süredir askıda olan Mısır-İsrail doğal gaz işbirliğini tekrar gündeme getirmiştir. 2014 yılında İsrail’in ikinci büyük doğal gaz sahasında üretilecek olan doğal gazın Mısır’daki LNG Terminallerine taşınmasına ilişkin anlaşmalar yapılmıştır.

Ekonomik değeri tam olarak belirlenmemiş olsa da Doğu Akdeniz bölgesindeki enerji kaynakları ve bunların kullanım hakları bölge devletleri için hukuksal bir sorun oluşturmaktadır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Doğu Akdeniz’deki suların altında yer alan rezervlerin yaklaşık yarısına erişimi olduğunu iddia etmektedir. Ancak Kıbrıs Rum kesiminin, Sondaj Arama yapacağı bölgenin bir bölümü Türkiye'nin kıta sahanlığı içinde kalmaktadır. Ayrıca Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları üzerinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de hakları bulunmaktadır.

Tek taraflı ilan ettiği Münhasır Ekonomik Bölgesi’nde (MEB) enerji keşif çalışmalarına başlayan GKRY, 2007 yılında bu bölgeleri uluslararası ihaleye çıkartarak bu manevra kısıtlamasında etkili olmuştur. Bu ihale sonucunda Amerikan Noble Şirketi 12. parseli ruhsatlayarak sondaj çalışmalarına başlamıştır. Ardından 12. parselin güneyinde kalan ve “Afrodit” olarak adlandırılan bölgede yoğun doğalgaz rezervleri bulunduğu açıklanmıştır. Afrodit bölgesinde bulunan doğalgaz yataklarından dolayı, GKRY’nin MEB’inde olduğu iddia edilen ruhsatlanmamış diğer parsellere de ilgi artmıştır.

Türkiye ise Güney Kıbrıs’ın arama faaliyetlerine güçlü çekince koyarak bölgedeki herhangi bir enerji projesinin mutlaka KKTC’yi de dâhil etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Suların ısınması nedeniyle hem Türk hem de Yunan donanması bölgede yeni ‘angajman kuralları’ ilan etmiştir.

Bölgedeki enerji kaynaklarının maddi değerlerinden daha çok, bölgesel çekişmelerde ülkeler arasındaki blok kurma eğilimini pekiştiren rolü itibarıyla öneminin arttığı görülmektedir. Nitekim bölgedeki doğalgaz faktörü Türkiye karşıtlarını enerji iş birliği adı altında birleştirmiş ve yeni bir pazarlık düzlemi yaratmıştır. Bu yeni denklem, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki manevra alanını kısıtlarken İsrail, Yunanistan ve GKRY arasında yeni bir blok oluşturmuştur. İsrail’in Yunanistan ve Güney Kıbrıs ile ortaklaşa tatbikatlar yaptığı bilinmektedir. Mısır’ın da bu eksene katılmasıyla taraflar keskinleşmektedir. Son olarak Başbakanı Binyamin Netanyahu, Yunanistan Başbakanı Aleksis Çipras ve Kıbrıs Rum yönetimi lideri Nikos Anastasiadis 28 Ocak 2016’da Lefkoşa’da biraraya gelerek, 3 ülkenin doğalgaz ve elektrik hatlarıyla birleşmesi için ortak komite kurmasını kararlaştırmıştır.

Rusya ise Suriye’deki iç savaşa müdahale etmek suretiyle, son dönemlerde Basra Körfezi’ne rakip olacak şekilde önem kazanmaya başlayan Doğu Akdeniz’deki gelişmelere müdahil olmaya çalışmakta, gelişmeleri yakından takip etmektedir. Çünkü bu gelişmeler Rusya’nın şu anda doğal gaz satmakta olduğu ülkelerdeki satışını etkileyebilir. Bunlardan en önemlisi de elbette Türkiye ve Avrupa pazarı. Bu noktada Türkiye hariç bölgedeki tüm ülkelerle iyi ilişkiler içinde olan Rusya, İsrail’le ilişkilerini geliştirerek, bölgede yeni bir gelişme olan hidrokarbon pastasından pay almaya çalışmaktadır.

4. DOĞALGAZ KAYNAKLARININ KIBRIS MÜZAKERELERİNE ETKİSİ

Kıbrıs uzun yıllardır uluslararası toplumdan izole edilmiştir. Batı’nın bu keyfi ve yanlı tutumu, doğal olarak Kıbrıs Türk Toplumunda öfkeye ve hatta nefrete dönüşmüştür. Ekonomik bağımlılık, ulus devlet olarak tanınmama Kıbrıs Türk Toplumunu içe kapanık hale getirmiştir.

Bitmek tükenmek bilmeyen müzakereler, haklı iken diplomasi masasında haksız duruma düşmeler, kendini dünyaya anlatamamalar ve her koşulda (haklı olduğumuzu bildikleri halde bile) tepkisiz davranış sergileyen Batı karşısında Kıbrıs, siyasi ve ekonomik geleceğini aramaktadır.

Bugün Kıbrıs’ta yapılan çözüm müzakerelerinin merkezinde Doğu Akdeniz’de bulunan enerji kaynakları var. Doğu Akdeniz’in en kilit noktası olan Kıbrıs ve çevresinde adı konulmamış bir enerji savaşı var.

Ada açıklarında bulunan ve hem Kıbrıslı Türklerin hem Rumların yaptığı keşif ve sondaj çalışmaları nedeniyle 2014’te görüşmeleri çıkmaza sokan doğalgaz rezervi, bugün Kıbrıs’ta barışa giden yolu hızlandırmıştır.

Kıbrıs’ta Türk ve Rum tarafları arasında Ada’nın yeniden birleşmesi için 2015 yılının Mayıs ayında yeniden başlanan görüşmeler sürmektedir. 47 yıllık müzakere sürecinin son beş ayında ciddi bir ilerleme kaydedilmiştir. İlbahara kadar müzakerelerin tamamlanması ve ardından uzlaşma metninin her iki tarafta da referanduma sunulması hedeflenmektedir.

Kıbrıs’ta yapılan hamleler, yalnızca adadaki iki toplumun geleceğini belirlemeyecek, aynı zamanda Avrupa’nın enerji güvenliğini, Ortadoğu’nun nasıl şekilleneceğini, Rusya’nın küresel güç olma arzusunun akıbetini ve Türkiye-AB ilişkilerinde yakalanan ivmenin yönünü de belirleyecektir.

2015 yılı sonunda küresel güçlerin üst düzey temsilcilerinin art arda yaptığı Kıbrıs ziyaretleri de Kıbrıs’ın önümüzdeki dönemdeki önemine işaret etmektedir.

Adayı önce Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ziyaret etmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Rusya için çok önemlidir. GKVK, Avrupa Birliği üyesi ve Doğu Akdeniz’in bir parçası olması yönüyle stratejik bir konumdadır. Kurulduğundan bu yana Rusya’nın Kıbrıs Rumlarına ekonomik ve askeri yardımları kesintisiz devam etmektedir. Rusya, ulusal güvenlik politikası çerçevesinde Akdeniz’e büyük önem vermektedir. Rusya kendi tehdit değerlendirmesi içinde ulusal güvenliğini Akdeniz’den itibaren kademeli olarak tesis etmeyi planlamaktadır. Bu amaçla Rus Donanması mutlaka Akdeniz’de birkaç savaş gemisini düzenli olarak bulundurmaktadır. Suriye’nin Tartus limanında Moskova’nın sahip olduğu askeri deniz üssü Rusya açısından çok kıymetlidir ama Suriye’de yaşanan iç savaş dolayısıyla bu üssü istediği gibi kullanamamaktadır.

Kıbrıs Adası bu noktada çok önemli. Lefkoşa-Şam arası sadece 326 kilometre. Yaklaşık bir yıl önce Rusya’nın GKRY’nin Baf şehrinde bir askeri üs sahibi olması bile gündeme gelmiştir. Böyle bir ihtimalin gerçekleşmesi durumunda Akdeniz’deki Rus savaş gemileri lojistik ve ikmal açısından büyük avantajlar elde edebilir.

Lavrov’un Güney Kıbrıs ziyaretiyle Rusya, GKRY ile ilişkilerini tazelemiştir. Ziyaretin Rusya - Türkiye ilişkilerinin oldukça gergin olduğu döneme rastlaması da önemini artırmaktadır. Ziyaretin Rusya’nın Türkiye ile sorun yaşadığı ülkelere başlatılan seri ziyaretlerin ilk ayağı olacağını söyleyebiliriz. Ruslara göre, Lefkoşa üzerinden Ankara’ya mesaj göndermek için zamanlama uygun. Moskova, Ankara ile ilişkiler bozulduğuna göre, Kıbrıs sorunu konusunda Rum tezlerine artık daha açık ve fazla destek vereceğinin işaretini de vermektedir. Nitekim Rus Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ise KKTC tarafına geçmemiş, Akıncı ile ara bölgede görüşme teklifinde bulunmuş, ancak Akıncı bu teklifi ‘tarafra eşit yaklaşmadığı için’ reddetmiştir.

Lavrov’un ardından Kıbrıs’ı ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ziyaret etmiştir. KKTC’yi ziyaret eden ilk ABD Dışişleri Bakanı olan Kerry, her iki tarafla da görüşmeler yaptıktan sonra, ara bölgedeki açıklamasında, sorunun çözümünde somut gelişmeler kaydedildiğini ve çözümün ulaşılabilir olduğunu söylemiştir.

Tabii ki ABD’nin Kıbrıs’a olan ilgisi bölgedeki stratejik çıkarları açısından gereklidir. Rusya’nın Suriye-İsrail- Kıbrıs üçgeninde enerji tabanlı jeopolitik kazanımları, ABD ve AB’nin kontrol ettiği doğu Akdeniz bölgesindeki güç dengesini değiştirmiştir. Suriye sorunu ile başlayan süreç tamamen tersine dönmüş, Rusya bu fırsatı en iyi şekilde değerlendirmiştir.

Gelinen bu noktada ABD ve Batı için öncelikle Rusya’nın Kıbrıs’tan ivedi çıkarılması gündeme gelmiştir. Rusya’yı Kıbrıs’tan izole etmenin en kolay yolu, KKTC ve GKRY’ni süratle uzlaştırarak AB üyesi birleşik bir Kıbrıs yaratmaktır. Çünkü şu anda Kıbrıs dışında Rusya’ya karşı uygulanabilecek endirekt bir strateji kalmamıştır. ABD, özellikle İsrail’in Doğu Akdeniz’den çıkaracağı ve Avrupa’ya gönderilecek doğalgazın ana istasyonu olmak kaydıyla adada bir “çözüm” istemektedir

5. TÜRKİYE’NİN DOĞU AKDENİZ’DE ENERJİ POLİTİKASI VE KIBRIS

Doğu Akdeniz’in enerji haritasında önemli bir rol oynayacak Kıbrıs ve çevresindeki enerji kaynakları da Türkiye’nin enerji diplomasisinde de önemli yer tutmaktadır. Türkiye, bölgede çıkarılacak herhangi bir kaynağın tüm ada halkının olduğunu her fırsatta dile getirmektedir. Bölgeden çıkarılacak kaynağın kullanılmasında ve uluslararası piyasalara ulaştırılmasında kilit ülke Türkiye’dir.

Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de başını ağrıtan en büyük sorun, GKRY ile yaşadığı yetki alanlarının sınırlandırılması meselesidir. GKRY tek taraflı olarak kendi Münhasır Ekonomik Bölgesi’ni (MEB) ilan etmiş, bunu yaparken de Türkiye ve KKTC ile anlaşma yoluna gitmemiştir. Dolayısıyla uluslararası hukukun kıyı devletlerine dair belirttiği yetkilerin karşılıklı anlaşarak uygulanması gerektiği vurgusu dikkate alınmamıştır. Bunun akabinde GKRY, Türkiye ile hiçbir görüş alışverişinde bulunmadan Mısır ile 2003’te, Lübnan ile 2007’de, İsrail ile de 2010’da anlaşmalar imzalamıştır. Ankara yönetimi, Mısır ve GKRY arasında imzalanan sınırlandırma anlaşmasını tanımamaktadır.

Rum kesiminin 19 Eylül 2011’de Doğu Akdeniz’in 12. parselinde, “Afrodit” olarak adlandırılan bölgede doğalgaz ve petrol arama çalışmalarını başlatmasıyla da bölgedeki krizlere bir yenisi daha eklenmiştir. Avrupa Birliği’nin kendi üyesi bir ülke tarafından geliştirilen oldubitti siyasetine sessiz kalarak Türkiye aleyhine tutum sergilemesi, çekişmenin çok boyutlu uluslararası yönlerini de gündeme getirmiştir. Türkiye ile AB ilişkilerinin en gergin olduğu son dört-beş yıl içinde yaşanan Doğu Akdeniz’deki bu gelişme, sadece Kıbrıs sorununun çözümünü zorlaştırmakla kalmamış, Türk-AB ilişkilerindeki güvensizliği de pekiştirmiştir.

GKRY’nin KKTC ve Türkiye’yi dikkate almadan 12. parselde sürdürdüğü sondaj çalışmaları üzerine Türkiye KKTC ile kıta sahanlığı anlaşması yapmaya karar vermiş ve 21 Eylül 2011’de Newyork’ta Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC arasında “Akdeniz’de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşma” imzalanmıştır.

Diğer yandan, 2015 yılında, uzun yıllardır devam eden Kıbrıs Müzakerelerinde enerji rezervlerinin katalizör görevi görmesi ile ilerleme kaydedilmiştir. Büyük ihtimalle bahar aylarında Ada’nın iki tarafında çözüm referandumu yapılacaktır.

Burada iki ihtimal var: Ya tarafların ikisi de ‘evet’ diyecek ve Ada’da yeni düzene geçilecek, ya da Annan Referandumunda olduğu gibi taraflardan biri ya da ikisi birden çözümü reddedecek. İki ihtimalde de Türkiye’nin yoğun diplomatik çaba göstermesi gerekecektir. Birleşme durumunda, Ada’daki Türk askerî varlığının durumu, Türkiye’nin yatırımları ve tazminatlar başta olmak üzere birçok konu bu kez BM ve AB düzeyinde Ankara’nın dikkatine sunulacaktır. Çözüm olmaması hâlindeyse, Türkiye’nin KKTC konusunda bugüne kadarkinden ‘farklı’ bir tavır içine girmesi beklenebilir.

İşte bu noktada, Kıbrıs’taki müzakerelerin gidişatına ilişkin Türkiye’nin dikkate alması gereken çok önemli bir parametre daha ortaya çıkmış durumdadır. Kıbrıs enerji kaynaklarının paylaşımında, Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye’nin yerinin ne olacağı şüphesiz masada pazarlıklara konu edileceklerin arasında sayılıyor. Kıbrıs Cumhuriyeti, doğal gaz gelirinin

ancak ileride kurulacak bir federal yapı içinde, bir başka deyişle kapsamlı bir siyasi uzlaşya erişilmesinin ardından, Türk kesimi ile paylaşılabilmesi konusunda ısrarcıdır. Rum kesiminin görüşleriyle birebir örtüşmese de, Türkiye ve KKTC tarafı da bir bakıma kaynakların değerlendirilmesinden önce kapsamlı bir siyasi uzlaşya varılması gerektiğini savunmaktadır.

Son günlerde GKRY ve İsrail doğalgaz kaynaklarının pazara ulaştırılması konusu, gündemi fazlasıyla meşgul etmeye başlamıştır. Bunun sebebi ise, İsrail’in Leviathan sahası ile GKRY’nin Afrodit sahalarında bulunan hidrokarbon yataklarının üretim tarihlerinin yaklaşmasıdır. Bu kaynakların pazara ulaşması için alternatif birçok yol düşünülmüş fakat projelerin gerçekleşmesi, hem ekonomik açıdan hem de güvenlik açısından fazlasıyla maliyetli bir boyuta ulaşmıştır. Diğer öngörülen en sorunsuz doğalgaz boru hattı ise Türkiye’nin MEB’inden geçmektedir. Bu seçenek yaklaşık 2,5 milyar dolarlık maliyetiyle alternatiflerinden çok daha hesaplı görünmektedir. Türkiye’ye kurulacak boru hattı aynı zamanda İsrail ve Kıbrıs’a, hem Türkiye hem Avrupa pazarına erişim sağlayacaktır. Gaz Türkiye’nin güneyinde bulunan Ceyhan’a ulaştığında, Türkiye pazarına dağıtılmak üzere ülkenin gelişmiş boru hattı şebekesine gireceği gibi, aynı zamanda planlanan Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) ve Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP) ile Türkiye üzerinden Avrupa’ya yeniden ihraç edebilecektir.

Pazara ulaşmak için yapılması öngörülen boru hattı Türkiye MEB’inden geçtiği için Türkiye’nin izninin alınması gerekmektedir. Bu aşamada gündeme gelen İsrail-Türkiye boru hattı projesi ciddi bir pazarlık aşamasına gelmiştir. Kamuoyunda fazla ön plana çıkarılmadan yürütülen bu pazarlıklar, özel sektörler arasındaki iş birliği girişimleri gibi sunulsa da, nihayetinde İsrail ve Türkiye’nin ekonomi eksenli olarak yakınlaştırılması çabalarına dönüşmüştür. Bölgedeki enerji kaynaklarının paylaşımı sorunu, var olan siyasi rekabet koşulları ile birleşince, Türkiye ve İsrail’in birbirine yakınlaştırılmaya çalışıldığı yeni bir denkleme dayatmaktadır.

Türkiye içinse, çevresindeki coğrafyaların hiçbirinde bugüne kadar gaz konusunda ‘oyun kurucu’ rol üstlenemediğinden hem alıcı, hem ekonomik boru hattı güzergâhı, hem de her bakımdan bölgesel güç olması nedeniyle Doğu Akdeniz’deki bu tarihi fırsatı akıllıca değerlendirmesi önem taşımaktadır.

6. SONUÇ

Enerjide her alternatif kaynağın büyük önem taşıdığı siyasi ve ekonomik konjonktürün yaşandığı bir dönem içindeyiz. Bu anlamda, Doğu Akdeniz’deki rezervler, İsrail, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan açısından değil, KKTC ve Türkiye’nin içinde bulunduğu enerji oyunundaki tüm aktörleri etkilemektedir.

KKTC ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin enerjide ortak hareket etme zorunluluğu, Türkiye’nin coğrafi konumunun sağladığı avantajla geçiş ülkesi olması ve Avrupa ülkelerinin Rusya’ya olan doğalgaz bağımlılığını azaltma hedefi, birçok ülkeyi Doğu Akdeniz’deki enerji denkleminde katmaktadır.

Türkiye, Irak ve Rusya’daki enerji politikalarında olduğu gibi, Doğu Akdeniz enerji denkleminde de değişmeyen bir oyuncu olmaktadır. Doğu Akdeniz Bölgesi’nden çıkacak doğalgazın uluslararası piyasalara ulaşması için en kolay yol Türkiye’dir.

Birçok faktör açısından birbirine bağımlı olan KKTC ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında yıllarca çözümsüz kalan siyasi konuların çözüme kavuşturulmasında da enerji aktif rol oynayacaktır. Ülkelerin ekonomik ve siyasi güç açısından enerjiden vazgeçemeyecek durumda olmaları, ülkeler arasında barış köprüsünün enerjile kurulacağı fikrini öne çıkarmaktadır.

Kıbrıs meselesini çözümsüz kılmanın uzun dönemde başta Türkiye ve Yunanistan olmak üzere ilgili ülkelere bir fayda getirmeyeceği su götürmez bir gerçektir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, bu gerçeği göz ardı ederek, bölgedeki kaynakları sanki kendilerine aitmiş gibi tek taraflı olarak dünya piyasalarına sunmak isterse, Türkiye de aynı yöntemi kullanarak KKTC ile birlikte hareket edeceğini açıklıkla dile getirmektedir.

Masadaki ihracat seçenekleri dikkate alındığında Kıbrıs gazının, KKTC, Kıbrıs Cumhuriyeti ve Türkiye de dâhil olmak üzere, tüm paydaşlara fayda vadettiği ortadadır. Kıbrıs Rum ve Türk kesimleri, adaya ait gazın ihracatından önemli gelir elde edeceklerdir. Türkiye ise sadece doğal gaz ithalatını çeşitlendirmekle kalmayıp aynı zamanda Avrupa’ya uzanan Doğu Akdeniz Doğal Gaz Koridorunun da bir unsuru olma şansını elde edebilecektir. Bu durum da Ankara’nın AB’nin enerji güvenliği açısından Türkiye’nin kritik bir önemde olduğu iddiasını güçlendirecektir. Enerji ortaklığının taraflara sağlaması olası tüm bu faydalara rağmen, doğal gaz taraflar arasında ağırlıklı olarak bir siyasi çatışma unsuru olarak karşımıza çıkmıştır.

Adadaki çözüm, Türkiye’nin ve Avrupa’nın enerji güvenliğinde Rusya’ya daha az bağımlı olması anlamına gelmektedir. Nitekim Doğu Akdeniz gazının en makul güzergâh olan Türkiye üzerinde Avrupa’ya sevk edilmesi durumunda, orta vadede Türkiye’nin Rusya’ya doğalgaz konusundaki bağımlılığı da hafiflemiş olacaktır.

7. KAYNAKÇA

- Ayşe KARABAT, “Kıbrıs yalnızca Kıbrıs değil”, Al Jazeera Türkiye, 3 Aralık 2015
- Çağrı ERHAN, “Türk Dış Politikasında 2016’nın Gündemi”, Türkiye Gazetesi, 03.01.2016
- ÇAĞRI ERHAN, “Rus Gazına Alternatif Doğu Akdeniz Gazı”, Akademik Perspektif, 19 Aralık 2015
- Erdal Tanas KARAGÖL, “Doğu Akdeniz’de Enerji Satrancı”, Yeni Şafak, 08.12.2014
- Fatih BİROL, “Kıbrıs’ta çözüm enerjide Rusya bağımlılığını azaltır”, Milliyet, 22.01.2016
- Fatih ÖZBAY, “Güney Kıbrıs Rusya için neden önemli?”, Al Jazeera Türkiye, 3 Aralık 2015
- Hayriye KAHVECİ, “Doğu Akdeniz, Enerji ve Kıbrıs”
<http://www.yeniduzen.com/Ekler/gaile/285/dogu-akdeniz-enerji-ve-kibris/1812>
- Mehmet ÖĞÜTÇÜ, “Doğu Akdeniz Gazı: Riskler Fırsata Çevrilebilir mi?”, Al Jazeera Türkiye, 01.03.2015
- Merve AKSOY, “Gerilimin Yeni Adresi: Doğu Akdeniz”, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 04.12.2015
- Musa KARADEMİR, “Kıbrıs Ekonomik Geleceğinin Alt Yapısını Oluşturuyor”, Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi, 05.12.2015
- Nejat TARAKÇI, “Kıbrıs Görüşmelerinde Esas Hedef Rusya”, Türkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 19.02.2014
- Tolga DEMİRYOL, “Doğal Gaz ve Kıbrıs Sorunu”, Türkiye Politika ve Araştırma Merkezi Cilt IV, Sayı 3, s.79-91, 19.03.2015
- “Doğu Akdeniz’de doğalgaz planı”, Hürriyet, 29.01.2016
- “Türkiye 15 ülkeyi uyardı: Gaza gelmeyin”, Milliyet, 31.07.2012